

בס"ד
קונטרס
קול-יהודא

כולל בתוכו כמה חידושים וביאורים
מענייני הפסח, שבת, ועוד, וכן דברי חיזוק
והתעוררות לכ' החג הקדוש הבעל"ט

שי נאה זה עבור כל ציבור לומדי התורה,
המחזיקים בה, והידידים החשובים,
מוגש בהוקרה מאברכי הכולל היקרים
"קול-יהודא", רבנים חשובים אורחים,
ומפרי עמלם של רבני הכולל שליט"א.

יו"ל ע"י המרכז התורני וכולל אברכים "קול יהודא"
לע"נ מייסד המרכז התורני ומקים עולה של תורה

הרה"ח ר' שלום חיים מחפרץ זצללה"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

רחוב: מנשה קפרא 30, רחובות
טלפון: 08-9453135

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

רבדיה יוסף
ראשון לציון
ורש מועצת חכמי התורה

ירושלים כ"ב תש"ס 29/6

המלצה

הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה

הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה
הנני מצה להמליץ על הרב הדגול מזכה הרבים רב הפעלים לתורה ולתעודה

י. יוסף

744

פתיחה

תלמוד, למה?

התלמוד הוא עמוד השדרה של התרבות היהודית. הוא לא רק מכיל ידע, אלא מקפל בתוכו את צורת החשיבה של התורה. לפיכך, הכרחי העיסוק בו לבנינו הרוחני של כל אדם מישראל¹⁵.

קשיים העומדים בפני הלומד

בפני לומד התלמוד ניצבים מספר קשיים. אין להרתע מכך - התורה נקנית בעמל וביגיעה דווקא.

- א. השפה - התלמוד נכתב בלשון הקודש ובארמית בלולות זו בזו.
- ב. סגנון - לשונם של חכמים קצרה ועניינית. ניתן לומר שהתלמוד נכתב בקודים אותם יש לפענח.
- ג. מבנה הסוגיה - לפעמים הקשר בין הנושאים הנידונים בסוגיה אינו מובן כל צורכו. יתרה מזאת - יש ונראה כי הסוגיה גולשת מענין לענין.
- ד. העדר ניקוד וסימני פיסוק ברוב ההוצאות.
- ה. הן מצד תוכנו והן מצד צורתו דורש הלימוד ריכוז ומאמץ שכלי ניכר¹⁶.
- ו. לימוד התלמוד אינו רק יציקת ידע חדש בכלי חשיבה קיימים, אלא גם יצירת דפוס חשיבה חדש, השונה, במקרים רבים, מזה המוכר ללומד.

¹⁵ אחת הבעיות המוכרות בבתי ספר שונים היא חוסר האהדה ללימוד התלמוד. דומה כי אהבת התלמוד והבנתו, תלויה, במידה רבה, בהזדהות עם הלך רוחו.

¹⁶ יש להעיר כי צריכה יתרה של תקשורת, ביחוד בהייה בטמבלוזה, לא רק מרחיקה את הלומד מהאקלים התרבותי של התלמוד, אלא גם מקשה על היצירתיות ויכולת ההפשטה - הנחוצים כל כך להבנתו.

איך נוצר התלמוד?

כדי להבין את התלמוד, יש לדעת, בראש ובראשונה, כיצד הוא נוצר.

א. תורה שבכתב ותורה שבעל פה

שתי תורות הן:

תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

התורה שבעל פה כוללת:

- א. פירושים והלכות שנמסרו למשה בסיני ונרמזו בכתוב.
- ב. פירושים והלכות שנמסרו למשה בסיני ולא נרמזו בכתוב.
- ג. הלכות אותן חידשו חכמי הדורות מסברה לפי הכללים המסורים מסיני.
- ד. גזירות אותן תקנו החכמים כסייג לתורה.
- ה. הנהגות ותקנות הנביאים והחכמים.

ב. משנה ותלמוד

התורה שבעל פה, הנקראת גם 'משנה', הועברה במשך דורות רבים מרוב לתלמיד, עד שהועלתה תמציתה על הכתוב בידי רבי יהודה הנשיא, המכונה 'רבי' או 'רבנו הקדוש' [נפטר בסביבות שנת ג' תתקצ"ה].

החכמים הנזכרים במשנה הם ה'תנאים'¹⁷.

תקופת התנאים פותחת בשמעון הצדיק [נפטר בכח' תשרי ג' תקס"ב] ונחתמת בדורו של רבי יהודה הנשיא.

המשנה מתחלקת לשישה סדרים (ש"ס):

זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות [זמ"ן נק"ט].

סדר זרעים, עוסק רובו במצוות התלויות בארץ.

סדר מועד, עוסק בדיני שבת ומועדים. סדר נשים, עוסק ברובו בענייני אישות. סדר נזיקין

עוסק בדיני ממונות ובסדרי משפט. סדר קדשים, עוסק בעיקר בדיני בית המקדש

והקרבנות. סדר טהרות, עוסק בדיני טומאה וטהרה.

כל סדר מתחלק למסכתות, המתחלקות לפרקים, המתחלקים למשניות.

¹⁷ = ה'שונים' [מלשון שינון].

מלבד המשניות, נמסרו מן התנאים גם ה'ברייתות' - משניות חיצוניות¹⁸, אותן לא כלל רבי בסדרי המשנה שלו.

חלק מן הברייתות כלול במדרשי ההלכה.

מכילתא - על ספר שמות.

ספרא [או תורת כהנים] - על ספר ויקרא.

ספרי - על ספרי במדבר ודברים.

סוג אחר של ברייתא הוא ה'תוספתא' - כלומר תוספת. בה מצויים ביאורים למשניות והלכות שונות שאינן נזכרות במשנה. התוספתא נערכה בידי רבי חייא ורבי אושעיא, תלמידיו של רבי, ומסודרת גם היא בסדר הש"ס.

בדורות שלאחר רבי נסבו דיוני החכמים סביב המשנה. במסגרת הדיון נתבארו והשוו המקורות התנאיים, הועלו שאלות חדשות והוסקו מסקנות.

התלמוד, שנערך בידי רבינא ורב אשי בשנת ד'ר"ס, הוא תמצית ביאוריהם וחידושיהם של חכמי אותם דורות, הקרויים 'אמוראים'¹⁹.

תקופת האמוראים נפתחת ברב ושמואל, תלמידי רבי, ובני דורם, ומסתיימת ברב אשי ורבינא.

אם כן, הלמוד הוא פרטיכל תמציתי של דיוני בית המדרש במשך תקופה של שבעה דורות. החכמים שבאו אחרי חתימת התלמוד קרויים 'סבוראים'. חכמים אלה ערכו אותו מחדש ואף הוסיפו בו דברים משלהם.

¹⁸ ברא = חוץ.

¹⁹ = 'מפרשים'. בדורות שלאחר רבינא ורב אשי עברו רוב מסכתות התלמוד עריכה נוספת בידי ה'סבוראים' [= המסבירים] - החכמים שבאו לאחר האמוראים, שאף הוסיפו משלהם במספר מקומות. מלבד התלמוד הבבלי קיים גם תלמוד ירושלמי, המסכם בתוכו את תורתם של אמוראי ארץ ישראל, על מהותו ויחסו לאחיו הבבלי נעמוד א"ה, בהזדמנות אחרת.

ג. יחס האמוראים לתנאים

אין בכוחו של אמורא לחלוק על תנא. לפיכך, די במובאה ממקור תנאי בכדי להקשות על דבריו של אמורא.

מבנה המשנה

כל משנה מחולקת לשני חלקים הקרויים 'בבות' [= שערים].

רישא - כלומר ראש, הקטע הראשון של המשנה.

סיפא - כלומר סוף, הקטע האחרון שלה.

במשניות ארוכות יותר ישנה 'בבא' נוספת.

מציעתא - כלומר אמצע.

בבבות ארוכות מתחלקת הבבא עצמה לרישא, מציעתא וסיפא. כן ישנן רישא דרישא, מציעתא דרישא, וכן הלאה.

חלקי הסוגיה

משנה - החלק מתורה שבעל פה אותו כלל רבי במשנה, סוגיות התלמוד ערוכות על סדר המשניות.

ברייתא - משנה חיצונית, אותה לא הכניס רבי למשנה.

תוספתא - סוג של ברייתא, המהווה תוספת הבהרה למשנה.

גמרא - מכלול דברי האמוראים.

מימרא - משפט שנאמר בידי אמורא.

המימרות כוללות הלכות או אגדות, פירושים לכתובים, משניות, ברייתות, מאמרים ומושגים.

דיוק - הסקת מסקנות מתוך המשתמע מן הדברים, למרות שלא נאמר בו בצורה מפורשת. הואיל והתנאים והאמוראים נסחו את דבריהם בצורה קצרה ומדוייקת, יש להתייחס למשמעויות אלה כאילו נאמרו במפורש.

לפותא - לימוד, דרישת האמורא בתורה שבעל פה מתוך התורה שבכתב. ה'לפותות' בנויות על כללים, הקרויים 'מידות שהתורה נדרשת בהן'.

שאלה - שאלה שנועדה להבהרת משנה, ברייתא, מימרא, או דין.

איבעיא - ספק הלכתי שנסתפקו בו החכמים בבית המדרש. בעל האיבעיא [האבעיין] מציג שתי אפשרויות [צדדים] מתוך מטרה לברר איזו מהן נכונה.

ראיה - נסיון להכריע [לפשוט] את האיבעיא ממשנה או מברייתא אותה ניתן להבין רק אם נניח כי אחד מצדדי הספק הוא הנכון.

דחיה - ביטול הראיה, אפשרות להבין את המשנה או הברייתא, אותה הבאנו כראיה, גם לפי הצד השני של הספק.

סתירה - משניות, ברייתות, או מימרות של אמורא אחד, הסותרות זו לזו.

קושיה - יש להבחין בין ב' מיני קושיות:

א. קושי במאמר עצמו, מילים מיותרות, פשיטא וכדו'.

ב. סתירה, בין משניות, ברייתות, ממשנה או ברייתא לאמורא, או מדבריו של אמורא במקום אחד לדבריו במקום אחר.

לכל אחד ממיני הקושיה ביטויים אופייניים.

אתקפתא - קושיה מסברא.

תירוצ - תשובה לקושיה או לאתקפתא.

אוקימתא - העמדה, תירוצ לפיו עוסק האמור במשנה, בברייתא או במימרא, במצבמסוים ולא במצב אחר. ה'אוקימתא' מופיעה לרוב כתירוצ על קושיה.

חסורי מחסרא והכי קתני - הדבר חסר וכך שנינו, תירוצ לפיו המשנה קצרה בלשונה, וכדי להבינה יש להוסיף בה מילים נוספות.

הווא אמינא - הייתי אומר, הבנת הדברים במבט ראשון.

מסקנה - החבנה הסופית של הדברים.

הלכה - פסק ההלכה למעשה.

אגדה - כל דבר שאינו נוגע להלכה.

האגדה כוללת:

א. דרשות מפסוק, שאותן יש לקבל כפשוטן.

ב. דרשות מפסוק, שאינן אלא משל.

ג. דברים שכוונתם פשוטה, אולם נאמרו בלשון ציורית.

ד. דברים המסתברים מצד השכל, אולם צורפו לפסוק על דרך המליצה.

ה. סיפורי מעשיות. סיפורים אלה כוללים הן מעשים שהיו ומהם יש ללמוד הלכה, מוסר או אמונה, והן מעשים שארעו בחלום או שארעו במציאות אך נמסרו בלשון גוזמא או בדרך חידוד ומשל²⁰.

איך לגשת לסוגיה?

ראשית, עלינו לדעת אם אנו עוסקים בדברי תנא או בדברי אמורא. השלב הבא הוא סיווג המשפט שלפנינו, כמימרא, כקושיא, כתירוצ, וכו'.

אחר כך, יש להבין כיצד ממלא המשפט את יעודו. לדוגמא, אם לפנינו תירוצ, יש להבין כיצד הוא מתרץ, במילים אחרות, עלינו להבין מהו הדבר שנעלם מן המקשן ונודע לתרצן. כדי להקל על זכירת הדברים בעל פה, נוסחו הדברים בקצרה. התירוצ אמנם נאמר, אך לא הוסבר במפורש כיצד הוא מתרץ, הסבר זה מוטל על הלומד. כך גם לגבי ראיה, דחייה וכו'.

לרוב, חכמים אינם נוקטים בכללים מופשטים אלא מציגים מקרים המהווים אבות טיפוס. לפיכך, יש לברר מהו הרעיון המופשט המגולם במקרה המתואר. רק כך ניתן לבין השוואות בין דינים העוסקים בעניינים הנראים שונים לחלוטין.

יש גם לזכור, כי לפנינו פרוטוכול של ויכוח בין החכמים, מטבע הדברים, רצוף הויכוח במעברים מנושא לנושא ובהערות צדדיות, יש לשים לב לכך ולהבחין בין עיקר הסוגיה לבין הערות צדדיות שבת. יש גם לשים לב לשלב בו חוזר הדיון לנושא העיקרי.

פעמים, במסגרת המקומית של ההערה נאמרים דברים כתירוצ ועוד במכלול הסוגיה מהווים הם קושיה ולהיפך.

לפעמים, קיימת סדרת קושיות מאחוריהן עומד רעיון מופשט אחד, במקרה כזה גם התירוצים על אותן קושיות זהים או דומים. פעמים אחרות תירוצ על קושיה אחת יוצר קושי מכיוון אחר, יש והגמרא מתרצת את הקושיה החדשה ובכך משאירה על כנו את התירוצ הראשון, ויש והגמרא דוחה את התירוצ הראשון, מחמת הקושי אותו הוא יוצר, ומתרצת את הקושיה הקודמת באופן אחר.

דרכה של הגמרא לדון במשפט מסוים מתוך המשנה או מתוך הברייתא ולפרשו כשהוא לעצמו. רק אחרי שפורש כעומד לעצמו בוחנת הגמרא את השתלבות הביאור בקטע כולו ומקבלת ודוחה אותו בהתאם לכך.

²⁰ להסברת דרך לימודה והבנתה של האגדה דרוש מאמר מיוחד, ועוד חזון למועד א"ה.

הנחה בסיסית היא כי אין בדברי חז"ל מילה מיותרת, כאשר נראה לגמרא כי התנאים או האמוראים אומרים דבר המובן מאליו, מיד היא מקשה - 'פשיטא', כלומר - לכאורה הדבר פשוט ומה ראה החכם לאומרו.

החזרה

אין להסתפק בקריאה חד פעמית של הסוגיה. לשם הבנת פשט הסוגיה כראוי יש לחזור עליה לפחות ארבע פעמים. במהלך החזרות מתבהרים דברים שלא הובנו בקריאה הראשונה.

גם לאחר שהדברים ברורים, יש לחזור עליהם כדי לזכרם.

סיכום הדברים בכתב הוא החזרה היעילה ביותר.

מפרשי התלמוד

בתום תקופת הסבוראים, החלה תקופת ה'גאונים', שנמשכה כארבע מאות שנה. בשם 'גאונים' מכונים ראשי ישיבות סורא ופומבדיתא שבבבל וראשי ישיבת ארץ ישראל. הגאונים עסקו בלימוד התלמוד, ביאורו, ובמתן תשובות לשאלות הלכתיות בכל רחבי העולם היהודי.

בתום תקופת הגאונים נפתחת תקופת ה'ראשונים', שעסקו גם הם בפרשנות התלמוד.

ר"י - מראשוני הראשונים, פירשו לרוב הש"ס הפך לחלק בלתי נפרד ממנו. מטרתו של רש"י היא לענות על שאלות המתעוררות מיד עם קריאת הסוגיה, רש"י עושה זאת במשפט קצר ולפעמים במילה אחת בלבד. רש"י אינו מגיש ללומד את הסוגיה על מגש של כסף, אלא צועד עמו יד ביד ומדריך אותו להבנה עצמית של הסוגיה.

תוספות - חתניו, **בבא**, תלמידיו ותלמידי תלמידיו של רש"י עסקו בלימוד התלמוד עם פירוש. במהלך לימודם העירו הערות שונות, העלו שאלות, וכדומה. את הערותיהם ראו כתוספת לפירוש העיקרי של רש"י, ומכאן שמן 'תוספות'. קבצי התוספות נערכו בידי עורכים שונים בשלהי התקופה. אין לעסוק בתוספות אלא לאחר ידיעה ברורה של פשט הסוגיה. יש והתוספות מקשה על סוגיה או על פירוש של רש"י עליה מתוך הסוגיה עצמה או מסברה, ויש שהוא משווה בינה לבין מקורות אחרים בתלמוד, הסותרים אותה. לדעת התוספות, שלא כדעת ראשונים אחרים, לא תתכן מחלוקת בין סוגיה לסוגיה, אם בכל זאת

קיימת סתירה בין סוגיות, יש לנסות ולישבה בצורה דומה לצורה בה מיישב התלמוד עצמו סתירות שונות.

בעת לימוד תוספות, יש להבין בראש ובראשונה מהי השאלה עליה בא לענות. לפעמים, כתובה התשובה בלבד ועל הלומד להבין מתוכה את השאלה. לאחר שהובן התירוץ יש להבין כיצד הוא מיישב את הקושי. קטע של תוספות הוא מעין סוגיה בזעיר אנפין, ואף בו יש להבחין בין קושיה, תירוץ, ראייה וכו'.

לאחר שהובנו דברי התוספות, יש להשוותם לדבריו של רש"י ולבדוק האם הם עולים בקנה אחד או שמא לפנינו מחלוקת.

מלבד קבצי התוספות המודפסים 'על הדף' קיימים קבצים נוספים, המקבילים להם, ידוע במיוחד הקובץ אותו ערך רבנו אשר, הרא"ש. פעמים רבות מסייע העיון ב"תוספות הרא"ש" להבנת התוספות שעל הדף. גם פירוש המהר"ם מסייע להבנת דברי התוספות.

אחרי הבנת התוספות, כדאי לעיין בהסבריו ובהערותיו של המהרש"א ולהשוותם לדברי המהר"ם ולדרך בה הבין הלומד עצמו את הדברים.

הגמרא, פירוש רש"י והתוספות, [או בראשי תיבות - גפ"ת] מרכיבים את 'דף הגמרא' מאז הודפס לראשונה²¹ ועד ימינו.

מלבד פירושי רש"י ותוספות, מצויים בידינו פירושיהם וחידושיהם של הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א, הרא"ש ועוד. את הראשונים יש ללמוד בצורה הדומה ללימוד תוספות. יש להשוות בין הדעות השונות ולהבחין בין דברים מוסכמים לבין אלה השנויים במחלוקת.

בערך עם גירוש ספרד, נפתחת תקופת ה'אחרונים', הנמשכת עד ימינו. האחרונים עוסקים בפירוש הש"ס והראשונים. אין לעיין בדבריהם אלא לאחר הבנה ברורה של הגפ"ת והראשונים.

העיון הישיבתי

מטרת העיון היא לחדור לעומק צורת החשיבה של ההלכה ולהגדיר את מושגיה לעומקם. לאחר שפשט הסוגיה והראשונים נהיר ללומד על בוריו, יש באפשרותו לרדת ליסודותיה

²¹ ראה: שם הגדולים, מערכת ספרים, ערך תלמוד.

מתוך בירור נקודות שונות ונסיונות להגדיר את המושגים המופיעים בה על סמך דיוק בלשון הגמרא והראשונים.
יש גם לנסות להבין את הסיבות למחלוקות בין התנאים, האמוראים והראשונים, ולבחון את הגדרות המושגים לפי השיטות השונות.
אחר העיון העצמי רצוי לעיין בספרי העיון מבית מדרשם של האחרונים ולראות כיצד הם מאירים את הנקודות שהועלו.

לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

אחר לימוד הסוגיה, בא תור לימוד הפוסקים, הקובעים את ההלכה לפי האמור בסוגיה.

הרי"ף - רבי יצחק אלפסי - קיצר את סוגיות הש"ס והעתיק מהן רק את הנוגע להלכה. הרי"ף מסודר כסדר המסכתות.

הרמב"ם - רבי משה בן מימון - כולל בספרו "היד החזקה" את מסקנות הש"ס הלכה למעשה, כשהן ערוכות לפי נושאים וכתובות בעברית משנתית בהירה וקצרה. אם כי הספר לא נכתב כפירוש, ניתן לעמוד מתוכו על הדרך בה הבין הרמב"ם את סוגיות התלמוד, הבנה, הבנויה, לרוב, על פירושי הגאונים, ושונה, במקרים רבים, מהבנתם של רש"י, תוספות וראשונים אחרים.

מלבד העיון בנושאי הכלים המודפסים עם רמב"ם, כדאי לעיין גם ב'אוצר הגאונים', עיון, המאיר פעמים רבות את דברי הרמב"ם.

הרא"ש - רבינו אשר ברבי יחיאל - מעתיק את לשון הרי"ף מוסיף עליו משל עצמו ומשל אחרים ומכריע בין השיטות. "פסקי הרא"ש" מסודרים גם הם על סדר הש"ס.

ארבעה טורים - רבי יעקב בן הרא"ש - אסף מדברי קודמיו את החומר הנוגע להלכה ולמעשה וסדרו בארבעה 'טורים':

אורח חיים - הלכות הנוגעות לחיי יום יום, שבת ומועדים.

יורה דעה - ענייני כשרות, טהרת הבית, עבודה זרה, כיבוד הורים וחכמים.

אבן העזר - אישות.

חושן משפט - חושן משפט.

בית יוסף - לרבי יוסף קארו - ערוך על סדר ה"טורים", מציין את מקורותיו של הטור בגמרא ובראשונים, מכנס בתוכו חומר רב מדברי הראשונים, שלא הובא בטור, ומכריע בין הדעות השונות.

דרכי משה - השגותיו של רבי משה איסרלויש, הרמ"א, על פסקי הבית יוסף. בתחילה, חיבר רבי הרמ"א ספר מקביל לבית יוסף, כאשר נודע לו כי רבי יוסף קארו כבר קדם לו במלאכה זו, השמיט מספרו את כל המקומות בהם הוא מסכים לדעת הבית יוסף ולא הותיר בו אלא את הפרטים בהם הוא חולק עליו. פרטים אלה כלולים בספרו "דרכי משה".

שולחן ערוך - בחיבור זה תימצת רבי יוסף קארו את ה"בית יוסף", אין הוא מביא בו את הדעות השונות ואת נימוקי ההכרעה ביניהם, אלא את פסק הדין הסופי בלבד. בצמוד אליו נדפסות גם 'הגהותיו' של הרמ"א המהוות תמצית ה"דרכי משה". השולחן ערוך מסודר גם הוא על סדר הטורים.

לאחר לימוד הסוגיה, ראוי ללמוד את דברי הרמב"ם ונושאי כליו, הרא"ש, הטור והבית יוסף, השולחן ערוך ונושאי כליו. לימוד שכזה מעניק מבט מקיף על הסוגיה ובהתגבשותה להלכה למעשה.

בלימוד סוגיות הנוגעות ל"אורח חיים" כדאי לעיין גם ב"משנה ברורה" [לרבי ישראל מאיר הכהן, 'החפץ חיים'].

רצוי לעיין במאספים בני זמננו, הכוללים פסקי הלכה למעשה ולהביא את השאלות הצצות במהלך הלימוד בפני מורי הוראה.

מומלץ לסכם בכתב את תמצית הסוגיה הנלמדת, את תמצית דברי הראשונים והאחרונים, ואת החידושים שנתחדשו תוך כדי לימוד.

הילך לאוריינתא!